

Я. Брич,

адвокат,

аспірант кафедри приватного права факультету правничих наук
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
ORCID ID: 0000-0002-9117-3921

ПРИНЦИП СПІВПРАЦІ ЯК ОСНОВА ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми та оцінка стану літератури. У вересні 2025 року відбулась важлива і непересічна подія для науки міжнародного цивільного процесу – опубліковано перший український переклад Модельних європейських правил цивільного процесу 2020 року (далі – Модельні правила). Переклад здійснили провідні українські науковці – експерти в галузі цивільного процесу: І. Ізарова, Т. Цувіна, С. Кравцов, О. Хотинська-Нор, Ю. Притика, О. Терех, Н. Панич, Р. Ханик-Посполітак, Н. Мазаракі, О. Угриновська, Н. Сакара, М. Лазаренко, Ю. Гартман та Ю. Баклаженко [1, с. 170–171]. Розроблення Модельних правил справедливо вважається одним із найвизначніших проєктів щодо зближення цивільного процесу на європейському регіональному рівні. Проєкт тривав з 2013 до 2020 року та відображає актуальні тенденції розвитку національних цивільних процесів європейських країн та на рівні Європейського Союзу. Зокрема, у Модельних правилах отримало «широке застосування принципу співпраці суду та сторін [що] дає змогу більш ефективно розглядати справу, оскільки їхні консолідовані й добросовісні дії можуть привести до оптимального для конкретної справи своєчасного розгляду та вирішення» [1, с. 5].

Як справедливо наголошує Р. Ханик-Посполітак «дуже часто самі учасники справи не сприяють досягненню

швидкого результату...слід шукати механізми, інструменти, які б могли, якщо не унеможливити таку ситуацію, то хоча б її покращити або змінити» [2, с. 187]. Вважаємо, що саме принцип співпраці може якісно покращити цю ситуацію.

Ще в 2017 році А. Узелак зауважив, що включення тоді до проєкту Модельних правил принципу співпраці не було ідеєю «особливо новою або революційною – лише детальне, конкретне та систематичне регулювання та підготовка правил, які вважаються найкращими в сучасних моделях цивільного процесу і можуть спрямувати майбутні процесуальні реформи. Аналіз таких принципів, як принцип лояльного співробітництва сторін і суду з метою забезпечення справедливого, ефективного та невитратного судового розгляду, робить запропонований текст корисним як вихідне положення для реформ національного законодавства. Крім того, систематичне та цілеспрямоване запровадження спільної відповідальності всіх учасників процесу справедливого та ефективного судочинства може сприяти подоланню дихотомії змагального та інквізиторського підходів до судових процесів, що відкинуло поле бою цієї процесуальної теорії в далеке минуле» [3, с. 30].

Тобто, принцип співпраці за Модельними правилами розглядається як основоположний для реформуван-

в тому, щоб тлумачити судовий процес і процесуальні норми з точки зору співпраці між сторонами та судом. Вочевидь, ця тенденція є реакцією на надмірно формалістичний або надмірно суперечливий судовий процес у деяких частинах світу. Співпраця може бути в певною мірою обов'язковою, і важливе значення має взаємна повага. Але, незважаючи на всі академічні міркування, співпраця, за К. Керн, навряд чи може бути найважливішим принципом у системі, призначеній для вирішення спорів [9, с. 236].

За Т. Цувіною, обов'язок сторін сприяти процесу прямо закріплений в цивільному процесуальному законодавстві деяких зарубіжних країн, наприклад, Англії, Австрії, Німеччини. Водночас вона звертає увагу, що попри те, що принцип співпраці реалізується на рівні різних національних правопорядків, його розуміння має певні значеннєві відтінки. Так, в Німеччині та Австрії йдеться про співпрацю сторін над встановленням фактичних обставин справи та істини у справі, натомість в англійському цивільному судочинстві йдеться про співпрацю сторін та суду у менеджменті заради досягнення мети цивільного судочинства, у Нідерландах сторони мають співпрацювати між собою [10, с. 395].

1.2. Зміст: загальні обов'язки суду і сторін. Попри різні підходи як в доктрині, так і в національних правопорядках іноземних країн, творці Модельних правил принципу співпраці віднесли чільне місце. Так, відповідно до правила 2 Модельних правил сторони, їхні представники та суд повинні співпрацювати з метою сприяння справедливому, ефективному та швидкому врегулюванню спору [1, с. 70]. У коментарі до правила 2 вказується, що ці Модельні правила визначають, що належне здійснення судочинства вимагає ефективної співпраці між судом, сторонами та їхніми представниками. Наголошується, що увага до співпраці, яка є характерною рисою

деяких європейських цивільних процесуальних кодексів з XIX століття, а інших – з початку XXI століття, є важливим кроком у напрямку відходу від традиційного поділу цивільного процесу на змагальний та інквізиційний. Цей підхід навмисно обрано у Модельних правилах, зокрема, як засіб уникнення історичного поділу, який став на заваді гармонізації процесуальних норм [11, с. 28].

Загалом Модельні правила реалізацію принципу співпраці судом визначають через низку обов'язків, найважливіші з яких вимагають від нього пропонувати зміну порядку провадження у разі, якщо сторони не виконують свої обов'язки належним чином і в повному обсязі, поважати право сторін бути вислуханими з метою сприяння та підтримання діалогу між судом та сторонами [11, с. 29], а також активного менеджменту справами (англ. – case management).

Як це чітко видно, правило 2 Модельних правил покладає також на сторони обов'язок співпрацювати з метою забезпечення належного відправлення правосуддя. Поведінка сторони щодо суду, її опонента або інших сторін чи осіб, які не є учасниками процесу, повинна сприяти ефективному, швидкому та справедливому вирішенню спору, що також включає вжиття відповідних заходів для врегулювання спору на стадії до початку судового розгляду та під час судового розгляду. Водночас сторони мають управляти процесуальними ризиками, які виникають у процесі досягнення успіху в судовому процесі і які покладаються на них матеріальним правом, нормами щодо тягаря доказування та їхньою залежністю від оцінки справи судом. Кожна сторона ризикує не мати можливості представити всі факти, що мають значення для її справи, надати достатньо доказів, щоб переконати суд у правдивості фактів, сприятливих для її справи, та в правильності правової основи її справи [11, с. 29].

Питання спільної заяви про узгоджене провадження регулюють правила 57-60 Модельних правил. Спільна заява – це заява, у якій сторони можуть спільно подати до суду свою угоду відповідно до правила 26 [Застосовне право], свої відповідні претензії та заперечення, питання, щодо яких вони не погоджуються і які має вирішити суд, та відповідні аргументи щодо цих спірних питань [1, с. 91].

Відповідно до правила 58 Модельних правил, враховуючи, що процесуальні правила є предметом диспозитивності сторін, сторони можуть домовитися щодо будь-якого процесуального питання, такого як юрисдикція, тимчасові заходи та гласність судових засідань [1, с. 91]. Сторони мають право внести поправки до своєї спільної заяви, якщо ці зміни не призводять до необгрунтованої затримки судового провадження (правило 59) [1, с. 91].

2.1. Елементи принципу співпраці в українському цивільному процесі та їх відповідність Модельним правилам. О. Король стверджує, що в ході процесуальної реформи 2017 року в ЦПК України «закріплено окремі елементи принципу співпраці сторін та суду у процесі розгляду та вирішення цивільних справ», а саме недопущення зловживання процесуальними правами та процедура врегулювання спору за участі судді [12, с. 20].

Зі свого боку Т. Цувіна зауважує, що «чинний ЦПК України не закріплює необхідність співпраці суду та сторін під час будь-яких дій, відтворюючи лише деякі елементи принципу добросовісності, зокрема, неприпустимість зловживання процесуальними правами (п. 11 ч. 3 ст. 2, ст. 44 ЦПК України) та закріплення обов'язків учасників справи (ч. 2 ст. 43 ЦПК України)» [10, с. 407-408].

Погоджуємось з вищенаведеними авторами, що такі процесуальні обов'язки як виявляти повагу до суду та до інших учасників судового проце-

су та сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи (п.п. 1–2 ч. 2 ст. 43 ЦПК України) [13] дійсно можна розглянути як елементи принципу співпраці. Водночас, на нашу думку, обов'язок «сприяти належному проведенню судового розгляду» відповідно до правила 3 Модельних правил є ширшим, аніж «сприяти встановленню всіх обставин справи». Окрім того за Модельними правилами 1) сторони та їхні представники зобов'язані вживати розумних та відповідних заходів для врегулювання спорів у мирний спосіб, 2) допомагати суду у встановленні застосовного права, а 3) суд – несе безпосередню відповідальність за активний та ефективний менеджмент судовими справами.

Погоджуємось також з І. Ізаровою, що спільна заява про узгоджене провадження як інститут «відсутній у цивільному процесуальному праві України, тому закономірно викликає додатковий інтерес» [5, с. 50], хоча наразі й більше науковий. Переконані, що указане провадження є доволі специфічним інструментом, по суті рецесійованим з арбітражного провадження. Окрім того, вимагає чітке, тривале досудове, а надалі й під час судового провадження, узгодження багатьох питань між сторонами, що, на жаль, не притаманно українській практиці. Тому, на нашу думку, перейняття вказаного інструменту в ЦПК України на цьому етапі не є доцільним.

2.2. Заборона зловживання процесуальними правами. У 2017 році ЦПК України був дійсно оновлений, зокрема і з метою запровадити «системні механізми запобігання зловживанню процесуальними правами» [14]. Передусім неприпустимість зловживання процесуальними правами визначено серед основних засад (принципів) цивільного судочинства (п. 11 ч. 3 ст. 2 ЦПК України) [13]. ЦПК України доповнено ст. 44 «Неприпустимість зловживання процесуальними правами», яка визначила,

що учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається (частина перша) [13].

Частина 2 ст. 44 ЦПК України передбачає невичерпний перелік дій, які, що суперечать завданню цивільного судочинства, які, залежно від конкретних обставин, суд може визнати зловживанням процесуальними правами [13]. Додатково ЦПК України визначив, що суд запобігає зловживанню учасниками судового процесу їхніми правами та вживає заходів для виконання ними їхніх обов'язків (п. 5 ч. 5 ст. 12) [13], хоча й чітко не окреслив, які саме заходи для запобігання суд може здійснювати. Ще в ЦПК України визначено, то це ряд негативних наслідків, які він може застосувати до учасників при зловживанні процесуальними правами, наприклад, право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання, якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами (ч. 3 ст. 44); штраф як з учасника справи, так і з його представника (ст. 148) тощо [13].

2.3. Досудове врегулювання спору vs процесуальні обов'язки до відкриття провадження. Інститут процесуальних обов'язків до відкриття провадження, як це визначено Модельними правилами, також відсутній у ЦПК України. Водночас відповідно до ст. 16 останнього сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом. Особи, які порушили права і законні інтереси інших осіб, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення претензії чи позову [13].

Як вказують Р. Ханік-Посполітак та В. Посполітак, досудове врегулювання спорів – «це спеціально визначена у законі процедура, яка є передумовою звернення до суду з ви-

могою про вирішення спору по суті» [15, с. 42]. Положення щодо досудового врегулювання є новими для ЦПК України і внесені до нього у зв'язку з конституційними змінами щодо правосуддя в 2016 році, відколи частина четверта статті 124 Конституції України визначає, що «законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору» [16].

Цікаво, що ще у 2002 році Конституційний Суд України розглядав питання співвідношення обов'язковості досудового вирішення спору з правом на доступ до суду і виснував, що «встановлення законом обов'язкового досудового врегулювання спору обмежує можливість реалізації права на судовий захист. ... Встановлення законом або договором досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист» (рішення від 09 липня 2002 року у справі № 1-2/2002) [17].

Р. Ханік-Посполітак та В. Посполітак наголошують, що «зміна статті 124 Конституції України припинила застосування названого рішення Конституційного Суду України» [15, с. 39]. Ми погоджуємось з цією думкою, однак, на практиці, Верховний Суд в деяких справах, спірні правовідносини у яких виникли після конституційних змін 2016 року, продовжує обстоювати висновки рішення Конституційного Суду України від 09 липня 2002 року у справі № 1-2/2002. Так, в ухвалі від 09 серпня 2023 року у справі № 278/1646/15-ц Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду виснував: «обрання певного засобу правового захисту, у тому числі і досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує. Встановлення законом обов'язкового досудового врегулювання спору обмежує можливість реалізації права на судовий захист» [18].

Висновок про те, що «обрання певного засобу правового захисту, у тому числі і досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує» застосовується і в останній практиці Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (постанова від 08 липня 2025 року у справі № 925/496/24) [19] та Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (постанова від 12 червня 2024 року у справі № 501/3550/22) [20].

Т. Цувіна з посиланням на рішення ЄСПЛ у справі «Пономаренко проти України» від 14 червня 2007 року зазначає, що «ЄСПЛ допускає» обов'язкове досудове врегулювання, однак воно не повинне «суперечити самій суті права на доступ до суду й зводити його нанівець» [10, с. 169].

У цьому аспекті слід відзначити, що у випадку, коли заходи досудового врегулювання є обов'язковими згідно із законом, недодання до позовної заяви доказів їх вжиття є підставою для її повернення (п. 7 ч. 4 ст. 185 ЦПК України). Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до суду, якщо перестануть існувати обставини, що стали підставою для повернення заяви (ч. 7 ст. 185 ЦПК України) [13]. Однак слід врахувати, що на практиці постає питання перебігу позовної давності, а вплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові (ч. 4 ст. 267 ЦК України) [21].

ЦК України не визначає, що досудове врегулювання зупиняє чи перериває перебіг позовної давності. Відмітимо, що відповідно до ч. 2 ст. 264 ЦК України позовна давність переривається у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників [21]. Судова практика Великої Палати Верховного Суду свідчить, що не кожне пред'явлення позову перериває позовну давність, оскільки «обов'язковою умовою переривання позовної

давності шляхом пред'явлення позову також є дотримання вимог процесуального закону щодо форми та змісту позовної заяви, правил предметної та суб'єктної юрисдикції та інших, порушення яких перешкоджає відкриттю провадження у справі» [22]. Таким чином, не зупиняє/не перериває позовну давність ані сам факт досудового врегулювання, ані пред'явлення позову без вжиття таких заходів, який надалі повертається судом.

Модельні правила пропонують, що цивільне законодавство має передбачати призупинення перебігу позовної давності під час виконання всіх або хоча б частини досудових обов'язків за правилом 51 [11, с. 98]. Погоджуємося з вказаним підходом, який забезпечить належну реалізацію доступу до суду в тих випадках, коли період обов'язкового досудового врегулювання припав на завершення перебігу позовної давності.

Відзначаємо, що ЦПК України відповідає пропозиції Модельних правил, що у випадку недотримання сторонами досудових обов'язків, суд може врахувати це при подальшому розподілі судових витрат. Так, відповідно до п. 4 ч. 3 ст. 141 при вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує дії сторони щодо досудового вирішення спору [13]. Водночас цивільному процесу України невідоме покладення на представника сторони виплат компенсації за будь-які судові витрати, накладені на таку сторону судом у разі недотримання досудових обов'язків її представником, як це пропонується Модельними правилами.

Окрім вказаної проблематики, як слушно зауважує О. Кройтор, «на даний період сама процедура «досудового» врегулювання спору в законах майже не прописана. Незважаючи на те, що, наприклад, у Законі України «Про житлово-комунальні послуги» у ч. 5 ст. 18 зазначено, що «Споживач має право на досудове вирішення спору шляхом задоволення пред'явленої претензії», проте чіткої процедури,

вання думки сторін та подачу ними відповідних клопотань з цього питання» [10, с. 396].

Відмітимо, що ЦПК України визнає, що суд *враховує*, при вирішенні питання про розподіл судових витрат а) поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо; б) дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялися (ч. 3 ст. 141). Подібні норми щодо врахування чи з'ясування думки сторін містять п. 8 ч. 3 ст. 274, ч. 5 ст. 200, ч. 5 ст. 103) [13].

2.4. Врахування судом думки сторін. Щодо інших елементів принципу співпраці в ЦПК України, то Т. Цувіна вказує, що хоча «вітчизняне цивільне процесуальне законодавство не містить положень, які б вказували на визнання необхідності співпраці суду та сторін під час розгляду справи, хоча окремі положення ЦПК все ж таки вказують на намагання вітчизняного законодавця враховувати думку сторін при здійсненні окремих повноважень суду із кейс-менеджменту. Так, ст. ст. 276-277 ЦПК України встановлюють порядок вирішення питання про розгляд справи в порядку загального або спрощеного позовного провадження, що передбачає враху-

Висновки. Принцип співпраці за Модельними правилами вважається одним з головних принципів сучасного цивільного процесу. Вказане є важливим кроком у напрямку відходу від традиційного поділу цивільного процесу на змагальний та інквізиційний.

Співпраця має відбуватися як між сторонами, так і між ними та судом. Зокрема, сторони повинні вживати розумних та відповідних заходів для врегулювання спорів у мирний спосіб, сприяти належному проведенню судового розгляду та діяти добросовісно й уникати зловживання процесуальними правами під час взаємодії з судом та іншими учасниками. Новаторськими є такі елементи принципу співпраці як процесуальні обов'язки сторін до відкриття провадження та спільна заява про узгоджене провадження.

ЦПК України не містить положень, які б вказували на визнання необхідності співпраці сторін між собою та з судом, а закріплює лише окремі елементи принципу співпраці, передусім в частині певних обов'язків учасників та заборони зловживання процесуальними правами. ЦПК України не відомі спільна заява про узгоджене провадження та процесуальні обов'язки до відкриття провадження, хоча й за своєю суттю до останнього можна віднести досудове врегулювання спору. Слід констатувати, що останнє вкрай рідко застосовується на практиці в Україні як через законодавчу неврегульованість, так і певне несприйняття судовою практикою, яка абсолютизує право на доступ до суду.

Вважаємо, що загальний напрям повноцінної імплементації принципу співпраці на основі Модельних правил в законодавство України для його модернізації має охоплювати таке: 1) у ЦПК України слід передбачити принцип співпраці як основну засаду цивільного судочинства; 2) сторони та їхні представники мають бути зобов'язані вживати розумних та відповідних заходів для врегулювання спорів у мирний спосіб та допомагати суду у встановленні застосовного права, а суд – нести безпосередню відповідальність за активний та ефективний менеджмент судовими справами; 3) інститут досудового врегулювання спору слід посилювати і розширюва-

ти, а час обов'язкового за законом чи домовленістю сторін досудового врегулювання має зупиняти перебіг позовної давності.

Перспективним напрямом подальших розвідок є обґрунтування конкретних змін до законодавства України на основі Модельних правил для повноцінної імплементації передбаченого в них принципу співпраці.

У статті окреслено зміст принципу співпраці за Модельними європейськими правилами цивільного процесу 2020 року, які вперше перекладено на українську мову у вересні 2025 року. Висвітлено, що Модельні правила, які розроблялись з 2013 до 2020 року є одним із найвизначніших проєктів щодо зближення цивільного процесу на європейському регіональному рівні, та підсумовують актуальні тенденції розвитку національних цивільних процесів європейських країн та на рівні Європейського Союзу. З'ясовано, що принцип співпраці за Модельними правилами розглядається як основоположний для реформування та модернізації національних цивільних процесів. Визначено, що змістом принципу співпраці є загальний обов'язок суду і сторін співпрацювати з метою сприяння справедливому, ефективному та швидкому вирішенню спору. В розвиток цього положення Модельні правила деталізують конкретні обов'язки як суду, так і сторін, при чому і на досудовому етапі, зокрема суд несе відповідальність за активний та ефективний менеджмент судовими справами, а сторони повинні вживати розумних та відповідних заходів для врегулювання спорів у мирний спосіб, сприяти належному проведенню судового розгляду та діяти добросовісно й уникати зловживання процесуальними правами під час взаємодії з судом та іншими учасниками. Схарактеризовано такі новатор-

ські положення Модельних правил як процесуальні обов'язки сторін до відкриття провадження та спільна заява про узгоджене провадження. На основі порівняльно-правового дослідження українського законодавства та Модельних правил аргументовано, що ЦПК України закріплює лише окремі елементи принципу співпраці, передусім в частині певних обов'язків учасників та заборони зловживання процесуальними правами. Запропоновано загальний напрям повноцінної імплементації принципу співпраці в законодавство України для його модернізації на основі відповідних положень Модельних правил.

Ключові слова: Модельні європейські правила цивільного процесу, принципи цивільного судочинства, цивільний процес, досудове врегулювання спору, глобалізація.

Brych Ya. The principle of cooperation as a basis for modernising civil procedure in Ukraine

The article outlines the content of the principle of cooperation under the 2020 Model European Rules of Civil Procedure, which were first translated into Ukrainian in September 2025. It highlights that the Model Rules, which were developed between 2013 and 2020, are one of the most significant projects for the convergence of civil procedure at the European regional level and summarise current trends in the development of national civil procedures in European countries and at the European Union level. It has been established that the principle of cooperation under the Model Rules is considered fundamental to the reform and modernisation of national civil proceedings. It has been determined that the essence of the principle of cooperation is the general obligation of the court and

the parties to cooperate in order to facilitate a fair, efficient and expeditious resolution of the dispute. In furtherance of this provision, the Model Rules detail the specific obligations of both the court and the parties, including at the pre-trial stage, in particular the court is responsible for the active and effective case management of court proceedings, while the parties must take reasonable and appropriate measures to settle disputes amicably, facilitate the proper conduct of court proceedings, act in good faith and avoid abuse of procedural rights when interacting with the court and other participants. The following innovative provisions of the Model Rules are described: procedural obligations of the parties prior to the commencement of proceedings and a joint application for party-agreed-proceedings. Based on a comparative legal study of Ukrainian legislation and the Model Rules, it is argued that the Civil Procedural Code of Ukraine enshrines only certain elements of the principle of cooperation, primarily in terms of certain obligations of participants and the prohibition of abuse of procedural rights. A general direction for the full implementation of the principle of cooperation in Ukrainian legislation is proposed for its modernisation on the basis of the relevant provisions of the Model Rules.

Key words: Model European Rules of Civil Procedure, principles of civil procedure, civil procedure, pre-trial settlement of disputes, globalisation.

Література:

1. Ізарова І. О., Цувіна Т. А., Притика Ю. Д. та ін. ELI-UNIDROIT. Модельні європейські правила цивільного процесу. Від транскордонних принципів до європейських правил цивільного процесу. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2025. 175 с.
2. Ханик-Посполітак Р. Ю. Принцип співробітництва при вирішенні трудових

спорів. Приватне право. 2024. С. 187–189. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2c4f3596-cab9-44d7-896a-473cbe1053c7/content> (дата звернення: 29.10.2025).

3. Узелак А. На шляху до Європейських правил цивільного процесу: переосмислення процесуальних обов'язків. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. Т. 1 (106). С. 23–32. URL: http://visnyk.law.knu.ua/images/articles/N_106_2018_Uzelats.pdf (дата звернення: 29.10.2025).

4. Кройтор В., Садикова Я. Збалансованість інтересів як принцип сучасного правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 1. С. 100–102. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/22> (дата звернення: 29.10.2025).

5. Доступ до правосуддя в умовах сталого розвитку: до 30-річчя незалежності України. Колективна монографія / ред. Ю. Притика. Київ : ВД «Дакор», 2021. 478 с.

6. Король О. Д. Принцип співробітництва суду і сторін в цивільному судочинстві : дис. ... д-ра філософії в галузі права. Київ, 2021. 238 с.

7. Gascyn Inchausti F., Smith V., Stadler A. (Rule 1) Introduction and scope. European Rules of Civil Procedure. 2023. С. 2–10. URL: <https://doi.org/10.4337/9781800887848.00010> (дата звернення: 29.10.2025).

8. Silvestri E. The ELI/UNIDROIT Project: A General Introduction. The Future of the European Law of Civil Procedure. Coordination or Harmonisation?. Cambridge, 2020. С. 199–204.

9. Kern A.C. Harmonisation of the Rules on Judgements and Appeals in Europe. The Future of the European Law of Civil Procedure. Coordination or Harmonisation?. Cambridge, 2020. С. 223–237.

10. Цувіна Т. А. Принцип верховенства права у цивільному судочинстві: теоретико-прикладне дослідження. Дис. д-ра юрид. наук, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2021. Національний репозитарій академічних текстів. 600 с.

11. ELI/UNIDROIT Model European Rules of Civil Procedure. From Transnational Principles to European Rules of Civil Procedure. Oxford University Press,

2021. URL: <https://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780198866589.pdf> (дата звернення: 29.10.2025).

12. Король О. Д. Загальні засади принципу співробітництва в цивільному процесі європейських країн. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2019. Вип. 109. С. 19–21. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2019/1.109-4> (дата звернення: 29.10.2025).

13. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV : станом на 17 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 29.10.2025).

14. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів № 6232 від 23.03.2017, URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=6232&skl=9 (дата звернення: 29.10.2025).

15. Ханік-Посполітак Р., Посполітак В. «Досудове», «альтернативне», «позасудове» врегулювання/вирішення приватноправових спорів: співвідношення понять. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 1. С. 38–44.

16. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 29.10.2025).

17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) : Рішення Конституц. Суду України від 09.07.2002 № 15-рп/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02#Text> (дата звернення: 18.10.2025).

18. Ухвала Верховного Суду від 09 серпня 2023 року у справі № 278/1646/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113035742> (дата звернення: 29.10.2025).

19. Постанова Верховного Суду від 08 липня 2025 року у справі № 925/496/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128775966> (дата звернення: 29.10.2025).

20. Постанова Верховного Суду від 12 червня 2024 року у справі № 501/3550/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119960715> (дата звернення: 29.10.2025).

21. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 29.10.2025).

22. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 24.04.2019 у справі № 523/10225/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81691871> (дата звернення: 29.10.2025).

23. Кройтор В. А. Основні положення досудового порядку врегулювання спору в судовому процесі. Право і суспільство. 2020. № 2, Ч. 1. С. 195–200. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.31> (дата звернення: 29.10.2025).

24. Про аграрні ноти : Закон України від 22.02.2024 № 3586-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text> (дата звернення: 29.10.2025).

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Дата надходження статті: 16.09.2025
Дата прийняття статті: 06.10.2025
Опубліковано: 24.11.2025

